

Dekorationer i Olynthos

Mosaiker och målade väggar i en nordgrekisk stad

Lunds Universitet

Antikens kultur och samhällsliv

AKSK04 VT 2012

C-uppsats

Handledare: Dominic Ingemark

Författare: Freja Svensson

Innehållsförteckning

Inledning	4
Frågeställningar/avgränsningar	5
Metod	6
Forskningshistorik	6
Bakgrund	7
Husen i Olynthos	7
A vi 3	10
House of the Nereid Mosaic	12
A vi 4	13
House of the Bronzes	15
The Villa of Good Fortune	16
The House of Many Colors	19
Offentliga byggnader på North Hill	21
Byggnader på South Hill	21
Mosaiker på andra platser	24
Analys och Diskussion	25
Slutsats	31
Sekundärlitteratur	33
Bildförteckning	34

Inledning

Den här uppsatsen kommer att handla om olika typer av dekorationer i den grekiska staden Olynthos. Jag kommer att fokusera på hur golven och väggarna dekorerades, hur dessa kunde målas och mosaikerna som kunde finnas på golven. I uppsatsen kommer privathus och offentliga byggnader jämföras och jag kommer undersöka vilka rum som dekorerades och varför just dessa dekorerades. Fokus kommer i första hand att ligga på golven med mosaiker och de husen jag kommer att ta upp i den här uppsatsen har främst valts efter dessa. För att försöka ge en bredare bild av den här typen av dekorationer kommer jag även att ta upp några exempel från andra platser än Olynthos.

Det som gör Olynthos till ett så intressant forskningsobjekt är att det är en stad där större delarna endast beboddes under en relativt kort period, endast 84 år, och det är en plats som har grävts ut till stor del. Bland annat har över 100 hus blivit utgrävda och publicerade. Staden är på grund av detta en utmärkt plats att studera hur städer och hushåll organiserades i det klassiska Grekland.¹ Ett annat område där Olynthos kan bidra och har bidragit till är studiet av mosaiker. Man har hittat ett flertal mosaiker i de olynthiska husen och en av sakerna som gör dessa viktiga är att man kan datera dem så exakt, nämligen mellan 432 och 348 fvt.²

När det här grävdes ut fanns det knappt några exempel på mosaiker med mytologiska motiv innan hellenistisk tid, så mosaikerna i Olynthos visar att detta förekom tidigare än vad man tidigare hade vetat om.³ Den här dateringen gäller dock inte för hela staden, det som kallas South Hill fanns också innan 432, då staden utvidgades. Detta kommer att beskrivas närmare längre ned under rubriken ”Bakgrund”. Staden grävdes ut under ledning av David M. Robinson och The American School of Classical Studies at Athens. Detta skedde i fyra omgångar, 1928, 1931, 1934 och 1938.

Jag kommer att lägga upp den här uppsatsen så att jag beskriver några av husen som grävts ut i Olynthos och vad som hittats där. Detta kommer att ske hus för hus förutom när det kommer till de offentliga byggnaderna som kommer att beskrivas tillsammans under rubrikerna ”Offentliga byggnader på North Hill” och ”Byggnader på South Hill”. Under den senare av dessa kommer även privathus nämnas kort.

¹ Cahill 2002, preface.

² Robertson 1965, s.73.

³ *Olynthus* II, s.81.

Frågeställningar/avgränsningar

De frågeställningar jag tänker utgå ifrån är:

- Var det någon typ av rum som dekorerades mer/oftare än andra och varför gjordes detta?
- Dekorerade man offentliga byggnader på andra sätt än bostadshus? Varför gjorde man detta?
- Vad användes för färger/motiv/mönster och hur/varför användes dessa?

Jag kommer att fokusera på själva golven och väggarna och inte ta upp föremål, som till exempel altare som också kunde vara målade. Detta för att hålla arbetet inom rimliga gränser men samtidigt ge en större bild än om jag bara fokuserat på antingen golv eller väggar. Jag kommer dock i vissa fall ta upp saker som kolonner och olika arkitektoniska element och detaljer. Jag kommer endast titta på sådant som finns kvar, eller som man har hittat spår av, alltså inte ta upp till exempel textiler som kan ha använts, vilket Robinson nämner,⁴ för att dekorera väggar och golv, förutom kort i analys- och diskussionsdelen.

För att visa vilka olika typer av dekorationer man kan se i Olynthos har jag valt ut ett antal bostadshus som jag kommer att beskriva. Jag har även tittat på de offentliga byggnader man har hittat och dessa kommer också att beskrivas. De byggnader jag tar upp är inte menade att ge en generell bild av Olynthos som helhet utan visar de hus som man tydligt kan se var dekorerade. Jag kommer dock att ha med en tabell över alla mosaiker som hittats i Olynthos för att få med alla i undersökningen utan att behöva beskriva dem i detalj.

Jag kommer framförallt att fokusera på golven och väggarna i husen, men kommer även att ta upp en del kolonner, pelare och arkitektoniska detaljer eftersom dessa i vissa fall är speciellt intressanta.

När det kommer till mosaikerna kommer jag endast att ta upp de som har någon typ av design, alltså figurer eller mönster av något slag. Det finns också golv i Olynthos som är gjorda med samma typ av stenar och på samma sätt som figurmosaikerna, men som är enfärgade och utan mönster, dessa kommer inte att tas upp. Ett undantag är de

⁴ *Olynthus* XII, s.338.

mosaiker som är gjorda av marmorbitar, dessa är enfärgade, men är enligt mig ändå intressanta i det här sammanhanget eftersom det visar en annorlunda typ av golv.

Metod

Den här undersökningen kommer i första hand utgå från de första publikationerna Robinson skrivit efter utgrävningarna, det är alltså hans beskrivningar av vad som har hittats. I de här publikationerna finns även en del bilder med återskapningar av vissa mosaiker och målade fragment där man tydligt kan se varje sten i mosaikerna och hur färgerna såg ut på de målade fragmenten, även dessa har jag använt mig av. Publikationerna innehåller även en del fotografier på framför allt mosaiker, som också varit till nytta. Problemet med de här är att fotografierna inte alltid är helt tydliga och ibland tagna från vinklar som gör det svårt att se alla detaljer, vilka inte alltid är beskrivna av Robinson eller tydligt förklarade. I vissa fall har jag dock kunnat hitta andra bilder som varit till hjälp.

Forskningshistorik

David Robinson är den som har skrivit de första publikationerna från utgrävningarna i Olynthos, där byggnader och hittade föremål beskrivs. Robinson tittar också närmare på vissa saker, som till exempel mosaikerna som hittats i Olynthos och tar upp hur dessa förhåller sig till andra mosaiker som hittats. Kathrine Dunbabin har skrivit om de tidiga mosaikerna och deras utveckling i det första kapitlet av *Mosaics of the Greek and Roman World*. Hon tar upp en del om mosaikerna i Olynthos och även om mosaiker från andra platser vid ungefär samma tid.

Nicholas Cahill har skrivit den mest kompletta boken om Olynthos, *Household and City Organization at Olynthus*. Den här boken behandlar framförallt stadens uppbyggnad och dettas förhållande till samhället. Här beskrivs en del av husen, vad man funnit i dem och hur detta kan tolkas. Cahill tar även upp olika ekonomiska strategier som använts i Olynthos.

Bakgrund

Olynthos var en stad som låg på Chalkidike, en halvö i norra Grekland. Fram till 479 fvt beboddes staden av ett thrakiskt folk, dessa dödades dock av perserna som gav staden till grekerna som bodde på Chalkidike. Staden var först underordnad Athen, men lyckades frigöra sig från dem 424 fvt. 432 fvt hade Olynthos startat det Chalkidikiska förbundet, ett förbund mellan städerna på halvön. Förbundet blev en stark makt under de följande decennierna. Staden förstördes och plundrades 348 fvt av Filip II som varit i krig med Grekland sedan 357 fvt.⁵ Om staden sedan återbefolkades och i så fall hur länge finns det delade meningar om.⁶

Man kan dela in Olynthos i tre delar, South Hill, North Hill och ”Villadelen”, som man kan säga utgör tre stadier i stadens historia. Området som kallas South Hill var bebott först redan under neolitikum och sedan från 1000 fvt och fram till staden förstördes 348 fvt, men med ett avbrott efter attacken från perserna 479 fvt.⁷ Husen på North Hill byggdes efter 432 fvt då staden utökades och antagligen inom en period av omkring 20 år efter det. Villadelen byggdes något senare än detta.⁸

Husen i Olynthos

Den vanligaste typen av golv i husen i Olynthos var jordgolv, vilka var både praktiska och billiga för rum som användes mycket. Golven på gården var ofta gjorda med kullersten som var tåligare än jordgolv, och därför mer praktiska i ett rum som var öppet mot himlen och därför utsattes för regn.⁹ Men i de viktigare rummen, som andronet kunde man ha cementgolv eller cement- och mosaikgolv. Mosaikerna i Olynthos är gjorda av små stenar som man kunde hitta längs floder eller i strandkanten. Man använde inte, vilket man började med först senare, tillhuggna bitar för att göra mosaikerna. Dessa stenar, som är i genomsnitt 0.06 meter, satte man i cement.¹⁰ Man kan fastställa mosaikernas *terminus ante quem* till 348 fvt och med relativ säkerhet

⁵ Encyclopedia Britannica,

<http://www.britannica.com/ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/428158/Olynthus>, 2012-02-28.

⁶ Detta tar Nicholas Cahill upp i boken *Household and City Organization at Olynthus* kap. 2.

⁷ *Olynthus* VIII, s.18.

⁸ Cahill 2002, kap. 2.

⁹ *Olynthus* VIII s. 158, 281.

¹⁰ *Olynthus* VIII, s.285

fastställa dess *terminus post quem* till 432 fvt.¹¹ Detta gäller som sagt inte de som hittats på South Hill.

Det rum som man oftast hittar mosaikerna i är det rum som kallas ”andron” (se tabell, fig.11). Andronet kan man känna igen på den cementplattform som gick längs väggarna på rummet. Plattformen var ofta lite under en meter bred, var höjd några centimeter och var platsen där man ställde sofforna man låg på när man åt. Många av rummen man har grävt ut var ungefär kvadratiska. Rummet var i många fall stort nog för fem soffor, men i ett rum gick plattformen bara längs två sidor av rummet och det hade därför bara plats för två soffor. Det största rummet däremot hade plats för nio soffor. Det var i mitten av rummet, mellan de här plattformarna som mosaiken låg, om någon sådan fanns.¹² Oftast gick inte plattformen runt hela rummet utan hade ett uppehåll framför dörren. När det fanns ett mosaikgolv i rummet var mosaiken som låg här, precis framför dörren bildmässigt skiljd från mosaiken i mitten.¹³ Andronet var rummet där männen hade sina fester.¹⁴ Men att detta rum *endast* var ett rum som männen använde finns det inte bevis för och man kommer här in på diskussionen om ”gynaecoonitis” och ”andronitis”, alltså om husen var uppdelade i rum för kvinnor och rum för män vilket jag inte kommer att gå in på här.¹⁵

Andra rum som man hittar mosaiker i är det som Robinson kallar ”pastas”, ”court” och ”anteroom”, jag kommer använda ordet ”pastas” men översätta ”court” till ”gård” och ”anteroom” till ”förrum”. Förrummets syfte var, säger Robinson, att skapa avskildhet, då dörrarna är placerade så att man inte kan se direkt in i andronet om man står utanför förrummet. Förrummet var ofta lika brett som andronet men ofta inte lika djupt, som kan ses i Fig. 1.¹⁶ Gården var ett rum som hittas i alla bostadshusen i Olynthos. Den öppnade sig mot himlen och bidrog bland annat till att släppa in ljus i husen. Rummet var placerat så att det öppnade sig mot flera andra rum, ofta tre men ibland fyra.¹⁷ Fig. 1 visar hur ett olynthiskt hus på North Hill kunde se ut, husen där är relativt lika varandra, även om rummens placering kan skilja sig åt en del och det finns hus som är större än det vanliga, till exempel A v 6 och vissa som har en del oregelbundenheter, till exempel Block A vii. Detta gäller även för Villadelen.

¹¹ *Olynthus* VIII, s.287

¹² *Olynthus* VIII, s.171-173.

¹³ *Olynthus* VIII, s.285.

¹⁴ *Olynthus* VIII, s.172; *Olynthus* V, s.3.

¹⁵ Detta tas upp och diskuteras bl.a. i *Olynthus* VIII 169-172 och i Graham 1953, s.199-203.

¹⁶ *Olynthus* VIII, s.176-177.

¹⁷ *Olynthus* VIII, s.157-158.

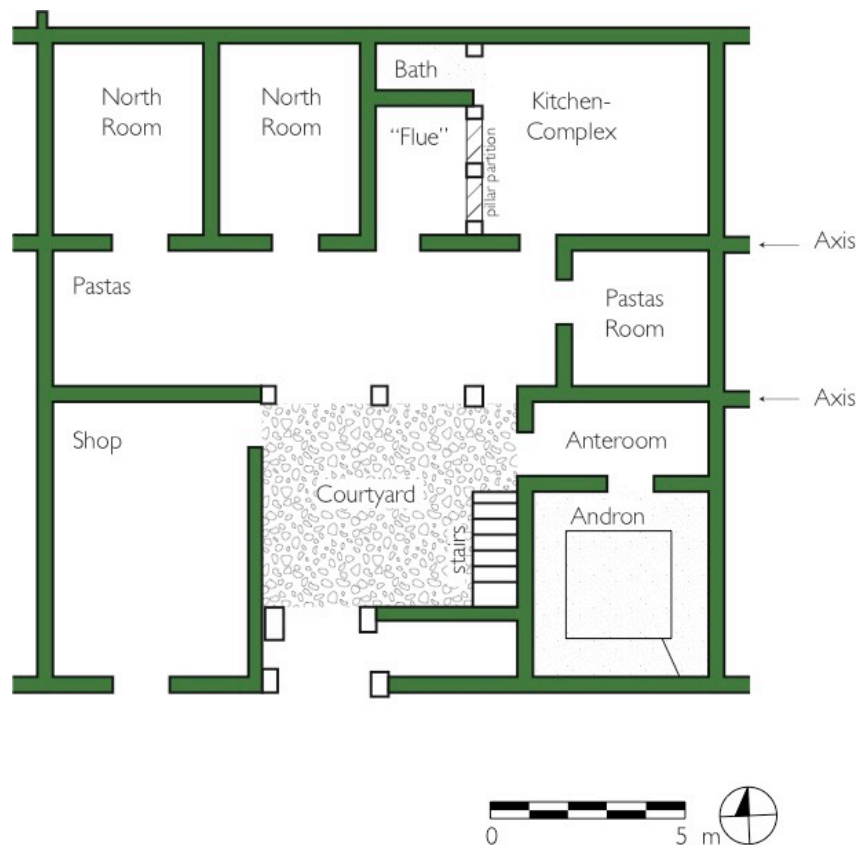

Fig. 1. Ett vanligt Olynthiskt hus på North Hill som visar ungefär hur de olika rummen ser ut och har de ligger i huset. Det som Robinson kallar "court" är här "Courtyard".

När det kommer till väggarna kommer orden gips och stuck användas för att beskriva vad de är täckta med. De här två olika typerna av material man täckte väggarna med verkar enligt Robinson vara gjorda av samma grundmaterial, nämligen kalkbruk och mer eller mindre ballast.¹⁸ Stucken är gjord av ett finkornigare kalkbruk utan så mycket ballast. Den lades i ett lager på i genomsnitt 5 millimeter och den kunde läggas direkt på väggen eller med ett gipslager under.¹⁹

Jag kommer när jag beskriver dekorationerna i de olika husen använda Robinsons namn på husen, till exempel A vi 3. A säger vilken aveny huset ligger vid, vi vilken gata och 3 vilket av husen i kvarteret det är. En del hus har fått mer personliga namn, till exempel The Villa of Good Fortune. Detta kommer dock inte att ha någon betydelse för den här uppsatsen, så jag kommer därför inte beskriva i detalj var i staden husen ligger.

¹⁸ *Olynthus VIII*, s. 283.

¹⁹ *Olynthus VIII*, s. 292.

A vi 3

Andronet i hus A vi 3 är dekorerat med ett mosaikgolv. Golvet är mycket välbevarat och har två olika motiv, ett i mitten och ett vid ingången. Mittenmosaiken är en cirkel inuti en fyrkant, vilket är vanligt förekommande. Jag kommer här beskriva motivet från mitten och utåt, vilket även kommer ske i de följande beskrivningarna av mosaiker.

Cirkeln har en diameter på 1,30 meter och inuti denna är Bellerofon ridandes på Pegasos, dräpandes Chimaira avbildad (Fig.2). Runt cirkeln finns en bård med ett snirkelmönster med knoppar i. De fyra triangelformade bitar som bildas mellan den här cirkeln och den omgivande fyrkanten är fyllda av palmettblad, ett i varje triangel. Runt om detta kommer sedan ett dubbelt meandermönster som i sin tur är omgivet av ett vågmönster. Hela den här delen den här delen är ca 3 x 3 meter.²⁰

Delen av mosaiken som ligger precis vid ingången är 2.03x1.02 meter (den långa delen ligger mot den större delen av mosaiken) och föreställer två gripar som anfaller en hjorthanne (Fig.3). På långsidorna har den här delen en kant av svarta och vita trianglar om vart annat. Stenarna som har använts till den här mosaiken är vita och blåsvarta, figurerna är vita medan bakgrunden är mörk. På lite olika ställen finns också en del stenar av andra färger framför allt gula och gröna.²¹ I det här rummet är väggarna täckta med vitt eller blekgulfärgat gips och det var det enda rummet i huset som var det, alltså det inget av rummen i det här huset hade väggar täckta med stuck.²²

Det här huset har också en mosaik på golvet på gården (Fig.4). I mitten av gården finns ett ”hål”, ca 1,10 x 1,10 meter, i mosaiken där det antagligen har stått ett altare. Av själva mosaiken finns det bara ett fragment kvar som är cirka 2,15 x 1,35 meter. Man kan trots detta avgöra till stor del hur mosaiken sett ut. Längst in, kring där altaret kan ha stått, finns en bård med vad Robinson kallar ”blad-och-pil”-mönster (”leaf-and-dart”). Efter detta kommer ett murgrönemönster. Sedan kommer en bildfris som visar en kentaumaki, av detta finns bara en lapit och delar av två kentaurer bevarade. Lapiten bär hjälm, svärd och sköld och kan ses anfalla en av kentaureerna. Runt detta finns en meanderbård och sedan tillsist ett vågmönster. Mosaiken är framför allt gjord i vita och svarta stenar, vita figurer mot svart bakgrund, med svarta stenar för att urskilja detaljer i figurerna. Även stenar av andra färger förekommer dock i mosaiken, lapitens hjälm,

²⁰ *Olynthus* V, s.4.

²¹ *Olynthus* V, s.4-5.

²² *Olynthus* VIII, s.101-102.

som sitter ovanpå hans huvud och inte är neddragen över ansiktet, till exempel är gjord med gula stenar, dessa finns också spridda i resten av mosaiken. Man kan också se vissa gröna, rödaktiga och blå stenar.²³

Fig. 2 Belleronfonmosaiken från hus A vi 3.

Fig.3 Rekonstruktion av mosaik vid ingången till andronet i hus A vi 3.

²³ *Olynthus V*, s.7, Plate IV.

Fig. 4 Rekonstruktion av mosaik från gården i hus A vi 3.

The House of the Nereid Mosaic

Den här mosaiken låg i en korridor (pastas) som var cirka 19 meter lång och 6 meter bred, själva mosaiken var 15,80 meter x 5,10 meter, det är dock bara ungefär halva mosaiken som är bevarad (alltså hälften av 15,80 meter), Robinson säger att den antagligen förstörts i modern tid av plogning och odling (Fig.5). Stenarna i mosaiken är framför allt vita och blåsvarta, det finns dock även en hel del som är rosaaktiga och en del som är blå. Figurerna är gjorda i ljusa stenar (mest vita, men även rosa och blå) mot en mörk bakgrund.²⁴

Mittenbiten av mosaiken är 1,32 meter bred och på längden finns 5,20 meter bevarat. Motivet på den här delen föreställer nereider i procession ridandes på havsdjur. Processionen rör sig åt väster. Den första nereiden sitter på en delfin, hon sitter i sidsadel och är klädd i en lång kappa. Den andra nereiden sitter på en sjöhäst, även hon i sidsadel. Även den tredje nereiden sitter i damsadel på en delfin. Utanför den här huvuddelen finns först ett smalt band bestående av tre rader med blå stenar som blir en del av en bård med ett våg mönster tillsammans 0,34 meter brett. Här säger Robinson att det sedan kommer ett band igen av vita stenar, men om man tittar på bilderna av mosaiken verkar det snarare vara ett band av mörka stenar. Efter detta kommer en bård med ett meandermönster som är 0,34 meter brett.

Efter meanderbården sträcker sig längs den norra långsidan av mosaiken en scen, 1,20 meter bred, som visar ett hjortdjur som anfalls av två lejon, ett framifrån och ett

²⁴ *Olynthus* II, s. 79-80.

bakifrån. Till vänster om det här kan man urskilja en grip, som endast delvis är bevarad (även lejonet och hjorten är skadade, dock inte lika mycket) Denna grip kämpar mot ett djur som inte helt går att urskilja, men som Robinson tror är en hjort eller möjligen ett lejon. Denna del av mosaiken (lejon, hjortar, grip) omges sedan på tre sidor (inte den mot meanderbården) av en rad med vita stenar. Efter detta kommer en bård med trianglar som omger hela mosaiken. Trianglarna är mörka och vita om vartannat och bården är 0,25 meter bred. Längst ut på mosaiken finns tillsist en kant med mörka stenar som är 0,20 meter bred.²⁵

Meandermönstret i den här mosaiken är inte av den ”enkla” typen (simple) som Dunbabin kallar det, utan påminner delvis om den typen hon har kallat ”svastika” (swastika). Nereidmosaikens meanderbård består av varannan svastika och emellan dessa, fyrkanter, som liknar den typen av meanderbård Dunbabin kallar ”perspektiv” (perspective), dock utan perspektivet.²⁶

Fig. 5 Rekonstruktion av mosaik från House of the Nereid Mosaic.

A vi 4

Mosaiken i det här huset finns i andronet och är 2,90 x 2,85 meter (Fig.6). Designen är en cirkel inuti en fyrkant. Från mitten av cirkeln och utåt går strålar. Den absoluta

²⁵ *Olynthus* II, s.84-87, Fig. 205.

²⁶ Dunbabin 1999, s. 340.

mitten av cirkeln består av vita stenar som sedan är omgärdade av två rader med gröna stenar som i sin tur är omgärdade av två rader med röda stenar. Från denna mitt går sedan åtta av strålarna och mellan dessa finns ytterligare åtta strålar som ej är direkt kopplade till mitten. Cirkelns omkrets är gjord av ett vågmönster. Fyrkantens omkrets består av en meanderbård liknande den som har beskrivits i "The House of the Nereid Mosaic" men i den här mosaiken är fyrkanterna gjorda av svarta stenar istället för vita, vilket ger bården ett lite annorlunda utseende. Dessa fyrkanter har även kors i sig, gjorda av svarta stenar. I de triangelformade bitar som bildas mellan cirkeln och meanderbården finns fyra palmettblad, ett i varje triangel.

Vid ingången till det här rummet finns en annan design i mosaiken. Den här delen kan ha varit ungefär 1,00 x 1,70 meter, men bara ett fragment återstår av den. Av det som återstår kan man se att det fanns en cirka 15 centimeter bred bård gjord av röda stenar som möts av en rad gröna stenar. Av själva motivet i mosaiken finns det bevarat bakkdelen, vingen och hornet av ett djur som först tolkats som en sfinx med dubbel kropp men senare som en grip. Mosaiken är, förutom vad som tidigare nämnts, till största del gjord av svarta och vita stenar, men spridda i mosaiken kan man också se röda och blå stenar.²⁷

Fig. 6 Mosaik från hus A vi 4.

²⁷ *Olynthus V*, s.7-8, Plate V.

The House of the Bronzes

I detta hus finns det en mosaik som hittats i ett rum som är 4,70 x 3,75 meter (Fig.7). Själva mosaiken ligger åt söder i rummet och täcker inte hela golvet. Stenarna i mosaiken är gjorda av vita, blåsvarta och gröna. Mosaikens form är fyrkantig, men har inte några rätvinkliga vinklar och ser ut att vara ”utdragen” i hörnen. Motivet i den här mosaiken är ett hjul med fyra ekrar vars diameter är cirka 1,30 meter. Hälften av hjulet, den hälften som ligger åt norr är gjord med vita stenar och den hälften som ligger åt söder är gjord med mörka stenar. Själva ekrarna i hjulet är gjorda med vita stenar och det som urskiljer dem i den vita delen av hjulet är att man lagt en rad med mörka stenar längs dem.

Runt om hjulet, vars omkrets på den mörka sidan markeras av en rad med vita stenar, finns olika fält med antingen vita eller mörka stenar. Vissa av fälten är triangelformade och vissa är fyrkantiga, och de är till viss del lagda efter ett ”vartannat vitt, vartannat mörkt fält”-mönster. Men på vissa ställen blandas fälten ihop och det finns ingen riktig regelbundenhet i mönstret. I det nordvästra hörnet har man lagt ett fält med mörka stenar som delats in i mindre fält genom att lägga rader med vita stenar genom det mörka fältet. Det nordöstra hörnet är till största delen gjort med vita stenar, men ser ut att ha ett randigt mönster lagt i övre delen av hörnet där mosaiken dock är lite skadad. I den södra delen av mosaiken, ”under hjulet” om man står i dörringången. Finns ett rektangulärt fält med ett randigt mönster. Stenarna där är lagda i rader med mörka stenar och vita stenar om vartannat. Det sydvästra hörnet har först ett fält av vita stenar närmast det randiga fältet och sedan ett fält med mörka stenar. Det sydöstra hörnet är till stor del förstört.²⁸

Pastasrummet i det här huset hade väggar täckta med stuck. Väggarna hade en bas som var 32 centimeter hög täckt med gul stuck och huvuddelen av väggarna var täckta med röd stuck. Mellan dessa fanns en ristad linje.²⁹ I det här huset fanns inget andron som hade den typiska cementplattformen längs väggarna, men det finns ett rum som enligt Robinson kan ha använts som ett andron. Detta rum och förrummet till det hade båda väggar som var täckta med stuck på samma sätt som pastasrummet. I det rummet som Robinson kallar ”*oecus unit*” var väggarna i alla fall till viss del täckta med gul och röd färg.³⁰

²⁸ *Olynthus* XII, s.254, Plate 221.

²⁹ *Olynthus* XII, s.243.

³⁰ *Olynthus* XII, s.247-250.

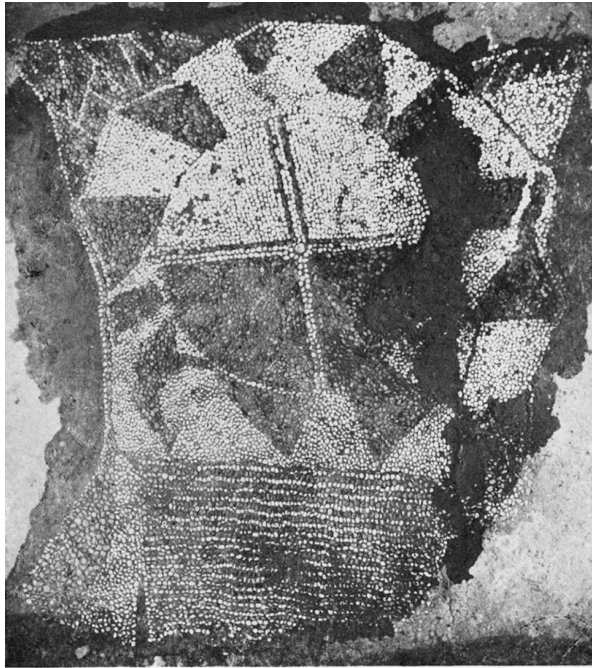

Fig. 7 Mosaik från The House of the Bronzes.

The Villa of Good Fortune

Detta hus är det största som hittats i Olynthos, det är 17 meter brett, vilket är det vanliga för husen i Olynthos, men längden är hela 26 meter, vilket är 9 meter mer än det vanliga. Mosaiker finns i fyra av rummen och man kan räkna till fem skilda mosaiker, den femte är den som ligger emellan andronet och förrummet och räknas här som en egen. Mosaikerna är till största delen gjorda i svarta och vita stenar, men det förekommer även en del stenar i rött, gult och grönt.³¹ I husets andron finner man en mosaik med ett mytologiskt motiv som är gjord med ljusa stenar mot en mörk bakgrund. Mosaiken har i mitten en avbildning av Dionysos i en vagn dragen av två pantrar. Vagnen och tyglarna är här gjorda av röda stenar. Ovanför pantrarna flyger Eros och framför vagnen springer en figur med horn och en stav i handen. Runt om detta finns sedan ett "murgröneblads"-mönster. Runt detta finns sedan en fris med menader, en satyr och en Pan. Vissa kan ses dansa hållandes i thyrsosstavar och andra föremål så som tamburiner, sköldpaddsskal, skinka, kniv och kantharos. Satyren kan ses spela på en dubbelflöjt. Andra menader kan ses anfälla hjortdjur som finns mellan dem. Två menader har fångat en hjort som de håller upp-och-ner emellan sig. En annan hjort hålls

³¹ Robinson 1934, s.501.

fast i hornen av en menad. Mellan satyren och en menad finns också en duvliknande fågel avbildad, denna fågel beskriver Robinson som en anka. Runt om detta finns sedan en palmettfris som kantas av vita stenar på båda sidorna. Utanför detta finns tillsist en bård med ett vågmönster.³² Cementplattformen som går längs väggarna är i det här rummet målad i en klargul färg.³³ Robinson nämner även att detta, att måla plattformen, antagligen gjordes oftare än vad det finns bevis för, då man endast upptäckt färgerna genom att skrapa på ytan av cementen.³⁴

I dörröppningen som leder in till förrummet finns en mosaik som föreställer två Pan-figurer som står vända mot varandra lutade framåt över en kalyx. Båda två har horn och bockfötter och är klädda i getskinn med bara överkroppar. Detta är omgärdat med en murgrönsranka.

I förrummet finns det en mosaik som är cirka 6,00 x 3,00 meter och till största delen gjord med svarta och vita stenar. I mitten finns även här ett mytologiskt motiv. Till vänster i mosaiken, om man står i dörröppningen till andronet, sitter Akilles på en sten, över honom finns inskriften ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Mot honom kommer Thetis, även hennes namn finns skrivet i mosaiken. Framför henne, på sidan mot Akilles finns bokstäverna ΘΕ och efter henne ΤΙΣ. Efter henne kommer två nereider ridandes på havsormar. Den första håller i en sköld med ett strålmönster på gjort med röda stenar. Den andra håller i ett spjut och bär hjälm, även vissa detaljer i denna figur är gjorda med röda stenar. Motivet är en version av berättelsen om hur Thetis kommer med Akilles rustning, en version som, enligt Robinson, kommer från Hesiodos eller Aiskylos, vilken skiljer sig lite från Homeros version där Thetis kommer ensam med rustningen och inte som i den här mosaiken tillsammans med nereider. På kortsidorna av den här scenen finns två fält som innehåller palmettblad och cirklar med kors i. Runt om detta finns sedan en bård med ett snirkelmönster. Detta mönster har, till skillnad från det Dunbabin visar, också blommor i sig. Efter detta kommer en meanderbård som ser ut ungefär som den som finns i ”The House of the Nereid Mosaic”, med svastikor och fyrkanter. I fyrkanterna här finns dock ett mönster som består av fyra strålar som går ut från mitten av fyrkanterna mot hörnen. Runt om detta finns sedan tillsist en vågmönsterbård.³⁵

De andra två mosaikerna ligger i rum i andra änden av huset (Fig.8). Det innersta rummet ligger i hörnet av huset och har ett mosaikgolv som är gjort av svarta och vita

³² *Olynthus* VIII, s.59, Plate 16 & 84. Dunbabin, s.9 (Bild). Robinson villa, s.506.

³³ *Olynthus* VIII, s.58.

³⁴ *Olynthus* VIII, s.174.

³⁵ Robinson 1934, s.507-508, *Olynthos* VIII, Plate 16.

stenar som till stor del ligger huller om buller utan att bilda något mönster. Men på vissa ställen har stenarna lagts så att de bildar mönster eller ”symboler”, exempelvis kan man se bokstaven Ξ (gamla alfabetet), en dubbelyxa, en svastika och olika randiga mönster. I mitten av mosaiken finns en design som är tydligare avgränsad mot bakgrunden. Designen består av en fyrkant med en yttre svart kant. Innanför denna kant är fyrkanten först vit sedan svart och sedan vit igen, i själva mittendelen av fyrkanten. På den svarta ”randen” i fyrkanten står $A\Phi\rho\omicron\lambda\iota\theta\kappa\alpha\lambda\eta$ skrivet med vita stenar. Mosaiken innehåller också en större inskrift som sträcker sig över nästan hela rummet. Inskriften är gjord med vita stenar mot en bakgrund av svarta stenar, här står det $EYTYXIAKAAE$. Robinson säger att både $A\Phi\rho\omicron\lambda\iota\theta$ och $EYTYXIA$ kan vara namn på personer, men det skulle också kunna betyda ”kärleken är vacker” (”love is beautiful”) och ”turen är vacker” (Good luck is beautiful”).

I förrummet till detta rum finns en annan mosaik. Också denna är till stor del gjord med blandade svarta och vita stenar. I mitten av mosaiken finns en hjuldesign. Hjulet har fyra ekrar av svarta stenar som möts i mitten i en liten cirkel. Ytterkanten av hjulet består av koncentriska cirklar av svarta och vita stenar om vartannat. Vid sidan om och lite under detta hjul finns en annan, mindre hjuldesign. Även detta hjul har fyra ekrar, men är gjorda med vita stenar mot en mörk bakgrund. Under det här, sätt från dörröppningen som leder ut till husets pastas, finns en inskrift lagd i mosaiken på samma sätt som beskrevs i föregående mosaik, alltså sträckt över hela golvet. I den här mosaiken är inskriften dock lagd mot svarta stenar mot en vit bakgrund, kantad med svarta stenar. Vad som står är $A\Gamma A\Theta\eta\tau\upsilon\chi\eta$. Robinson tolkar hjulet tillsammans med den här inskriften som en symbol för ”god lycka”. I den övre delen av mosaiken finns en annan inskrift som (säger Robinson) inte är avslutad, där det står $\Delta I\kappa A I \Omega$. Bokstäverna Σ och A kan också ses i mosaiken. Robinson tolkar detta som ”till Dikaios, god lycka” (”to Dikaios, good fortune”) och ger förslaget att Dikaios kan ha varit ägare till huset. Namnet Dikaios är känt från mynt hittade i Olynthos som namnet på en ämbetsman (magistrate).³⁶

Om man tittar på väggarna i det här huset kan man se några olika sätt man kunde måla dem. I andronet var väggen indelad i tre fält, en bas som var 0,46 meter hög, en övre bas som var 0,18 meter hög, och sedan en huvuddel. Basen och den övre basen var täckta med vit stuk och hade inristade linjer, gjorda på ett sätt så att det ser ut som

³⁶ Robinson 1934, s.503-505.

block. Själva huvuddelen av väggen var täckt med röd stuck. I förrummet till detta rum var väggarna täckta med vit stuck som hade vertikala och horisontella inristade linjer.³⁷

I rummet med EYTYXIAKAAE- inskriften är väggarna också röda och med en vit bas, här är den dock inte inristad med några linjer. Rummet som har inskriften ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ hade även det röda väggarna och en vit bas. Här är basen inristad med vertikala linjer.³⁸

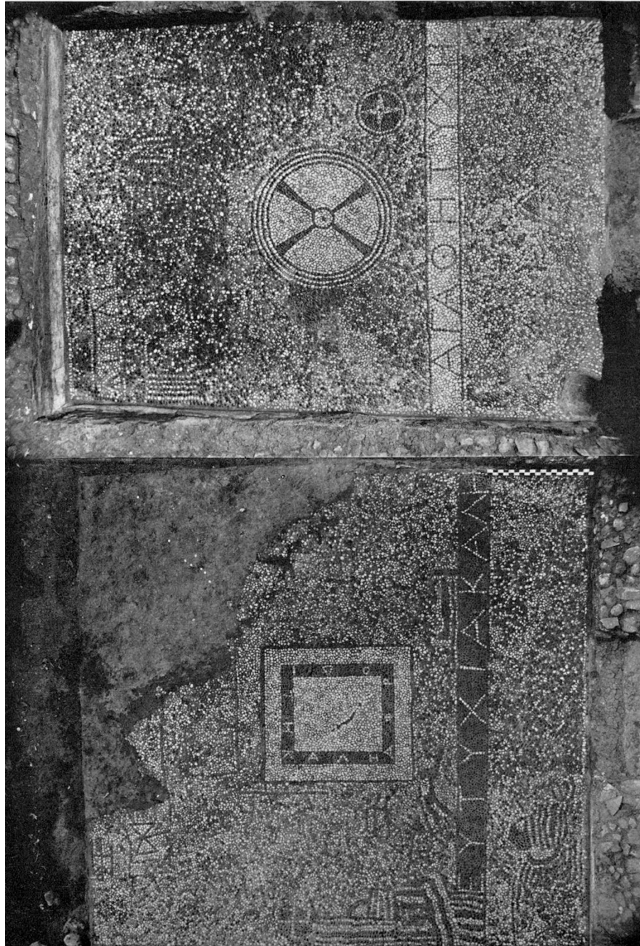

Fig. 8 Mosaiker från The Villa of Good Fortune.

The House of Many Colors

I det här huset var många av väggarna täckta med stuck i olika färger och även vissa golv var målade. På väggarna i gården har man till exempel hittat spår av gul färg och i

³⁷ *Olynthus VIII*, s. 57-58.

³⁸ *Olynthus VIII*, s. 60-61.

det här rummet också röd färg på vissa arkitektoniska detaljer.³⁹ I pastasrummet hade väggarna en vit bas som var 23,5 centimeter hög och röd färg på huvuddelen av dem.⁴⁰

I andronet var cementplattformen runt väggarna målad gul och innanför denna fanns en mosaik som var gjord av små bitar av marmor lagda i cement. Runt denna fanns en kant lagd med svarta stenar. Huvuddelen av väggarna var även i detta rum röda och längst ner var väggen gul och ristad med vertikala linjer. Mellan dessa två fält fanns dock ett annat fält eller ”band” som var blått och ”utskjutande” från väggen. Även den gula delen av väggen ”sköt ut” på detta sätt på vissa ställen, det framgår dock inte i Robinsons exakt hur detta hänger ihop. Man kan också se av det som är bevarat av färgen här att det fanns någon typ av blomstermönster och palmetter målade på väggen. I förrummet till detta rum var väggarna dekorerade på ungefär samma sätt.⁴¹ Man har i ett annat hus också hittat mönster målade på väggarna. Detta hittades också i det här fallet i andronet i detta hus och bestod av ett girlang- eller kransmönster målat med röd färg mot en vit bakgrund.⁴²

Av de andra rummen i det här huset finns det ett som hade en bas som var ungefär 31 centimeter hög gjord av vit stuck och en huvuddel med röd stuck, dessa fält var delade med en ristad linje. Golvet i det här rummet var gjort av cement och målat gult. I golvet fanns en slags brunn (catch basin), som fanns för att samla vattnet när man tvättade golvet, denna var 35 centimeter i diameter och 10 centimeter djup och var målad röd.⁴³

I ett annat rum i huset, som Robinson kallar ”summer living room” och som öppnar sig mot gården, fanns det på två av väggarna bevarat blått gips och de hade vertikala ristade linjer. Man hittade också gul färg i ett angränsande rum som antagligen kom från detta rum.⁴⁴

³⁹ *Olynthus* XII, s.189.

⁴⁰ *Olynthus* XII, s.191.

⁴¹ *Olynthus* XII, s.193-194.

⁴² *Olynthus* II, s.109.

⁴³ *Olynthus* XII, s.195.

⁴⁴ *Olynthus* XII, s.195.

Offentliga byggnader på North Hill

Jag kommer här att kort beskriva de offentliga byggnaderna som man har hittat på North Hill och vad de hade för olika typer av dekorationer. De byggnader som räknas hit är en offentlig byggnad som Robinson tror kan vara ett arsenal eller ett stall, men det går inte att avgöra med säkerhet, en byggnad som beskrivs som ”samlingsal” och ett fontänhus.

Av den första byggnaden, vars användning inte går att avgöra, finns det inte mycket bevarat och det nämns av Robinson ingenting om några dekorationer vare sig golv eller väggar.⁴⁵ Det som kallas samlingsal var en stoalikhande byggnad vars inre mått var 19 x 9,5 meter.⁴⁶ I den här byggnaden har man bland annat hittat målade antefixer. Man har här också hittat fragment som var målade blå och röda.⁴⁷ På North Hill fanns också ett så kallat brunnshus, där folk kunde hämta vatten som leddes dit av en akvedukt.⁴⁸ Här har man bland annat hittat bitar av ”lister”, vissa som var målade i rött och blått och vissa som var målade i rött och vitt. Man har även hittat andra bitar av olika arkitektoniska element och detaljer som hade spår av färger som blått och rött.⁴⁹

Byggnader på South Hill

På South Hill är byggnaderna inte byggda på samma regelbundna sätt som de på North Hill och de är inte lika välbevarade.⁵⁰ Husen här var inte heller av samma kvalitet som de på North Hill och Robinson säger att levnadsförhållandena här antagligen var dåliga och trångboddheten stor.⁵¹ Här fanns också rester från förhistorisk, klassisk och bysantinsk tid hopblandade.⁵² På grund av det här blir det svårt att beskriva byggnaderna här på South Hill på samma sätt som de på North Hill och i Villadelen beskrivits, därför kommer jag i stället här bara göra vissa nedslag i vissa rum som var dekorerade på South Hill och beskriva dessa.

I en byggnad som av Robinson kallas ”Religious and Municipal Centre” har man hittat flera fragment med målade dekorationer på. Man har bland annat hittat fragment

⁴⁵ *Olynthus* XII, s.79-81.

⁴⁶ *Olynthus* XII, s.82-83.

⁴⁷ *Olynthus* XII, s.91.

⁴⁸ *Olynthus* XII, s.95-97.

⁴⁹ *Olynthus* XII, s.100-101.

⁵⁰ *Olynthus* XII, s.272-273.

⁵¹ *Olynthus* XII, s.279.

⁵² *Olynthos* II, s.1.

av arkitektoniska detaljer målade med olika mönster. På en del som satts ihop av flera fragment använde man färgerna grönt, svart, rött och vitt. Det svarta kan dock ha varit blått från början. Mönstret består av svarta och röda rektanglar som är målade på en vit grund. Denna vita grund syns bara som en kant runt rektanglarna som skiljs från varandra med svart färg. Ovanför dessa finns ett svart band och sedan ett grönt (Fig. 9). Andra fragment hade bladmönster, ”ägg och pil”- mönster och målade band i färgerna svart, vit, röd och gul.⁵³ (Fig. 10)

På ett ställe i den här byggnaden har man hittat en mosaik med en hjuldesign med fyra ekrar, som ligger runt en cistern. Själva cirkeln är gjord av fyra rader av stenar, tre med vita och en, den näst innersta, med ljusblå stenar. Hjulet är alltså ljust mot en mörk bakgrund. Hela designen är 1 meter i diameter. Det som är bevarat av hela mosaikgolvet är 1.95 meter x 3.00 meter. Ett band med vita stenar sträcker sig över den kortare delen av golvet nära intill hjuldesignen. Stenarna på de övriga delarna av golvet är vita och blå och inte lagda i något speciellt mönster.⁵⁴

På South Hill har man också hittat en mosaik i ett rum Robinson beskriver som ”shop”. Mosaiken ligger runt en cistern som den som precis har beskrivits och det som är bevarat av den är 2,35 x 2,30 meter. Den består till största delen av svartblåa stenar men har vita stenar lagda i rader som delar in mosaiken i lika fält, åtminstone ett par av dessa fält var också gjorda av vita stenar.⁵⁵

Man har också på South Hill hittat ett rum som identifierats som ett andron på grund av att det har den typiska cementplattformen runt väggarna. Till detta rum fanns också ett förrum och båda dessa rum hade väggar som var täckta med röd stuck.⁵⁶ Det har också hittats andra rum som hade väggar med stuck eller gips och även pelarkapitel med spår av röd färg.⁵⁷

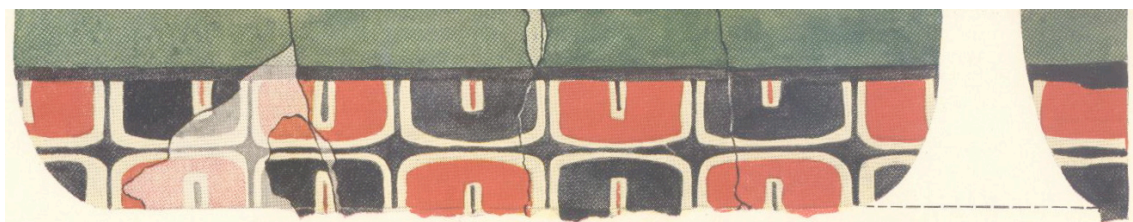

Fig. 9 Återskapning av målning från Religious and Muncipal Centre.

⁵³ *Olynthus* II, s.18-19, Plate II & III.

⁵⁴ *Olynthus* II, s. 25-26.

⁵⁵ *Olynthus* XII, s.286-287.

⁵⁶ *Olynthus* XII, s.304.

⁵⁷ *Olynthus* XII, s.279, 289-290, 293.

Fig. 10 Återskapning av målning från Religious and Muncipal Centre.

<u>Nr.</u>	<u>Hus/Byggnad</u>	<u>Kort beskrivning</u>	<u>Rum</u>
1.	A 1	Stjärndesign i cirkel, vågmönsterbård.	Andron
2.	A 5	Små marmorbitar i cement.	Andron
3.	”The House of the Nereid Mosaic”	Nereider på havsdjur, lejon och grip anfallandes hjortar, meanderbård, bård med svarta och vita trianglar.	Pastas
4.	A vi 3	Bellerofon på Pegasos dödar Chimaira, omslutet av cirkel, två gripar anfaller hjort, snirkel-, meander- och vågmönsterbårder, palmettblad, triangelkanter.	Andron
5.	A vi 3	Kentaumaki, våg-, meander- och rankmönster (laurel wreath, D.) (endast fragment kvar).	Gård
6.	A vi 4	Stråldesign i cirkel, vågmönster- och meanderbårder, palmettblad, grip (sist nämnda endast fragment kvar).	Andron
7.	A vi 6	Hjuldesign, vågmönster- och meanderbårder, diamantmönster.	Andron
8.	A vi 8	Fyra palmettblad i cirkel.	Andron
9.	A xi 9	Svastikor, cirklar, labyrintmönster, dubbelyxor m.m., huller om buller.	Gård
10.	B v 1	Fris med dubbla sfinxer och palmettblad, lagerkrans-, vågmönster- och meanderbård, lejon anfaller hjort.	Andron
11.	”The House of the Comedian”	Hjuldesign, vågmönsterbård, två svarta och två vita trianglar i rektangel.	Andron
12.	”The House of the Comedian”	Fris med jaktscener, palmettblad, vågmönster-, lagerkrans- och meanderbårder.	Gård
13.	”The House of Many Colors”	Små marmorbitar i cement	Andron
14.	”The Villa of Good Fortune”	Dionysos i vagn dragen av pantrar, satyr, Eros, fris med menader, satyr, Pan, hjortar, fågel,	Andron

		murgröne-, palmettblads- och vågmönsterbårder.	
15.	”The Villa of Good Fortune”	Akilles, Thetis, Nereider, inskrifter, palmettblad, snirkel-, meander- och vågmönsterbårder.	Förrum till andron
16.	”Villa of Good Fortune”	Satyreer, murgröneranka.	Mellan andron och förrum
17.	”The Villa of Good Fortune”	Inskrifter, fyrkant, dubbelyxa, svastika m.m.	Rum <i>f</i>
18.	”Villa of Good Fortune”	Två hjuldesigner, större och mindre, inskrifter.	Förrum till <i>f</i>
19.	”The Villa of the Bronzes”	Hjuldesign, olika fält i svart och vitt, randigt mönster.	Rum <i>b</i>
20.	”Religious and Municipal Centre”	Hjuldesign, band.	
21.	Byggnad på South Hill	Mörk bakgrund indelad i fält av vita stenar, vita fält	

Fig. 11 Mosaikerna hittade i Olynthos.

Mosaiker på andra platser

Jag kommer här mycket kort berätta om mosaiker man hittat på andra platser än Olynthos från ungefär samma tid. Mosaiker från ungefär samma tid som Olynthos har man hittat i städer som Korinth, Eretria, Sikyon och Pireus.

Man har hittat ett mosaikgolv i Korinth i en byggnad från den sista fjärdedelen av 400-talet, en byggnad som kallas Kentaurbadet. Designen i den här mosaiken består av, som i flera av olynthosmosaikerna, av en hjuldesign med fyra ekrar. Hjulet är även omgärdat med olika bårder som liknar de man kan se i Olynthos, meander, svarta och vita trianglar om vartannat och vågmönster. Utanför detta finns tre figurer bevarade, ett kattdjur som jagas av en kentaur och en åsna. Mosaiken är gjord med svarta och vita stenar med några röda och brunaktiga stenar spridda bland dessa på samma sätt som man kan se i mosaikerna i Olynthos.⁵⁸

Även i Eretria har man hittat mosaiker från ungefär samma tid som olynthosmosaikerna, eller något senare, kring mitten av 300-talet fvt. Här kan man se motiv som palmetter, oxhuvuden, örnar, personer som kämpar mot gripar, lejon som attackerar hästar, en nereid på en sjöhäst, sfinxer och kattdjur. På sjöhästen har man

⁵⁸ Dunbabin 1999, s. 5-6.

använt röda stenar för att göra fenorna och vissa detaljer på nereiden har gjorts med röda och gula stenar. Även här är mosaikerna omgärdade med olika bårder av meandrar, vågmönster och palmettmönster.

I Sikyon kan man också se att man har använt färgade stenar, till exempel i en mosaik med ett motiv föreställande en grip, denna har fält på sin kropp som är gjorda med röda stenar och även en röd tunga. Den här mosaiken ligger i ingången till ett rum som har en större mosaik som är täckt med ett blomstermönster med olika blommor, blad och snirklar. Även här har man satt dateringen till mitten av 300-talet.⁵⁹

I Pireus har man hittat en mosaik i ett grottrum som har daterats till 300-talet. Avbildat på den här mosaiken är en person i en vagn dragen av fyra hästar och en delfin. Här också är figurerna gjorda med vita stenar mot en bakgrund av blåsvarta stenar och man har även använt sig av färgade stenar, exempelvis olika toner av gul-orange-röda stenar i hästens betsel och gröngråa stenar för att markera hästarnas hovar. Det finns förslag på vem den här personen skulle kunna vara, men den har inte identifierats med säkerhet.⁶⁰

Analys och diskussion

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra exakt hur dekorationerna har sett ut då byggnaderna faktiskt användes eftersom det ofta bara är fragment eller delar som bevarats. Detta gäller till viss del både golven och väggarna, men kanske framförallt väggarna då dessa inte är bevarade till sin fulla höjd. Även vissa av mosaikerna som beskrivits har inte blivit bevarade helt och hållet och ibland inte ens till någon större del. Men man kan i alla fall se vad för färger som använts när det kommer till de offentliga byggnaderna som inte är väl bevarade. Det kan också sägas här att jag har gått ifrån lite det den här uppsatsen handlar om då det jag i första hand har tittat på är *själva* väggarna och golven och inte andra detaljer, men när det gäller de offentliga byggnaderna och vad som har hittats där kan det vara svårt att dra en gräns mellan vad som är vad. Men jag anser ändå att det är berättigat att ta upp saker som kolonner och antefix här då det inte finns några klara exempel på till exempel målade väggar, trots att dessa, kolonner och antefix, inte alltid tas upp i privathusen där de också kan hittas. Men genom att titta

⁵⁹ Dunbabin 1999, s. 8-11.

⁶⁰ Donaldson 1965, s.77-79.

på de här detaljerna kan man i alla fall se vad för färger som användes och man kan tänka sig att dessa kan ha funnits på väggar också även fast det inte finns bevarat.

Den typen av meanderbård som finns Nereidmosaiken är ungefär samma som den som ingår i Bellerofonmosaiken. Det som skiljer dem åt är att fyrkanterna som finns mellan svastikorna i Bellerofonmosaiken har kryss i sig, gjorda av vita stenar (själva fyrkanterna är också vita). Även mosaiken i förrummet i ”The Villa of Good Fortune” har denna typ av meanderbård. Denna typ av meander kan man också se i ”The House of the Mosaics” i Eretria. Men här har man ett lite annorlunda mönster i fyrkanterna. Själva fyrkanterna är, som i olynthosmosaikerna, vita mot en mörk bakgrund. I den här fyrkanten finns sedan fem små fyrkanter av mörka stenar satta på ett sätt som liknar ”fem-sidan” på en tärning.⁶¹

Ett sätt man kan se att man använde sig av färger av på mosaikerna är att man använde det i detaljer. Detta finns det exempel på i The Villa of Good Fortune där man i de två mosaiker med mytologiska motiv i andronet och förrummet till detta kan se att man använde sig av röda stenar för att göra vissa detaljer. Vagnen Dionysos rider i och tyglarna han håller i är gjorda med röda stenar och i rummet utanför andronet som denna mosaik finns i har man också använt sig av röda stenar, här kan man se dem i detaljer på sköldar. Det verkar dock inte vara så att man använde de röda stenarna för att lyfta fram något som var viktigare än det övriga, utan snarare att man ville ha något som bröt mot de annars mestadels svarta och vita stenarna. Man kan även se i mosaiken som finns i gården i hus A vi 3 hur man kunde använda sig av färgade stenar, här är lapitens hjälm gjord med gula stenar, också i en mosaik som främst är gjord med svarta och vita stenar. Om man tittar på den återskapning som gjorts av denna mosaik kan man dock se att de gula stenarna inte blir en särskilt stor kontrast till de vita stenarna som resten av den här figuren är gjord av, så på det sättet skiljer sig det här sätt att använda färgade stenar från det som tidigare beskrevs. Man kan då fråga sig varför man har använt gula stenar här, det skulle kunna vara för att skilja hjälmen från ansiktet, då det inte direkt finns något annat som gör det, men det kan också tilläggas att hjälmen även innehåller en del vita stenar och det finns ingen riktig tydlig markering mellan hjälmen och ansiktet.

Ett annat sätt man har använt färgade stenar på är att bara lägga in dem lite här och där i mosaikerna utan någon uppenbar anledning, detta kan man se i flera av

⁶¹ Dunbabin 1999, s.10-11.

mosaikerna jag har tagit upp här. Båda de här två sätten att använda färger kan man se i mosaiker från andra platser. I mosaiken från Sikyon som föreställer en grip kan man se att man använt röda stenar bland annat för att markera tungan på denna och man kan se i mosaiken från Korinth som tagits upp här att man spridit färgade stenar i denna. Men det man lägger märke till är att användandet av färgade stenar trots allt inte förekommer i någon större utsträckning, i alla fall inte när det gäller användandet av stenar för särskilda detaljer. Man kan då fråga sig vad detta beror på, att man framförallt använde sig av svarta och vita stenar. Om man tittar på väggarna i husen kan man se att man relativt ofta målade dessa med ”starka” färger, och i de fallen då golven målats var detta också i färger som till exempel gult. Men när det kommer till mosaikgolven är dessa mestadels gjorda i svart och vitt. Det kan ju vara så att det var enklare att hitta de svarta och vita stenarna, och de färgade var svårare att få tag på. Med tanke på att man ofta spritt en del färgade stenar i mosaikerna så verkar det som att man faktiskt har velat använda dem, och då verkar det troligt att de inte används i större utsträckning för att de var svåra att få tag på.

De två mosaikerna med skrift som finns i The Villa of Good Fortune kan man säga ”komplimenterar” varandra. Robinson jämför dem med de vaser som hade samma motiv två gånger, ett som var rödfigurigt och ett som var svartfigurigt och man kan se att uppenbarligen har designats tillsammans, efter som de är så pass lika.

En typ av motiv man kan se i flera mosaiker är mytologiska motiv, detta kan man se i sju av mosaikerna, och vissa av de här kan man se specifika mytologiska personer som Dionysos och även specifika mytologiska berättelser som i The Villa of Good Fortune med Akilles och Thetis och i hus A vi 3 där man kan se Bellerofon dräpa Chimaira. Man även se olika mytologiska motiv i mosaiker från andra platser än Olynthos, som de jag tagit upp här från Korinth, Ezeria och Sikyon. I de här kan man dock inte se några specifika berättelser från mytologin utan snarare mytologiska varelser. Jag tar inte upp mosaiken från Pireus här då den inte identifierats trots att det kan vara en mytologisk person. En varelse som förekommer på flera ställen, både i Olynthos och på andra platser är gripen och även andra djur förekommer på flera ställen, som lejon, hjortar och delfiner. Men för att återgå till de mytologiska motiven kan man då undra varför man hade de här typerna av mytologiska motiv som dekorationer. Det kan finnas anledningar till att man valde dessa som inte går att få reda på, till exempel att man hade någon personlig koppling till just de motiven man valde. Men om man tittar på mytologiska motiv i allmänhet så är det något som man även kan

se på andra ställen så som vaser, skulpturer, reliefer och annat. Kanske berodde detta på att man hade en stark koppling till religionen och därför blev det naturligt att välja mytologiska motiv när man skulle dekorera. Man har inte alls i mosaikerna i Olynthos valt att avbilda människor i vardagliga situationer.

En lite annorlunda typ av golv man har hittat är de gjorda av marmorbitar lagda i cement, som en slags mosaik. Man kan fråga sig om denna typ av golv ansågs vara finare eller enklare än de andra mosaikerna. Generellt sätt så lär de här golven ha varit enklare att göra eftersom de inte har några mönster eller designer. Men materialet, marmor, var kanske inte något som det fanns stor tillgång till. Dock kan man tänka sig att dessa golv, som var gjorda med små bitar av marmor skulle kunna ha gjorts av ”rester” från andra saker gjorda av marmor. Det har endast hittats två exempel på den här typen av golv i Olynthos, så antingen kan det vara så att det inte var många som *kunde* göra dem eller så var det inte en typ av golv som man ansåg vara eftertraktat. Man kan lägga märke till att de husen som har de här golven, hus A 5 och The House of Many Colors, inte har några andra mosaikgolv, så det verkar som att de har gjorts *istället* för andra typer av mosaiker och inte som ett komplement till dessa eller som en variation.

Målade mönster, mer än bara olikfärgade fält, kan man nästan bara se i offentliga byggnader och inte i bostadshusen mer än på altare och loutron (ett slags tvättfat), men i alla fall två undantag till detta har hittats i The House of Many Colors och huset B i 5. Det här kan kanske ha funnits i andra hus men med tanke på att det knappt finns några bevis för det kan man nog anta att det i alla fall inte hade någon större utbredning, vilket också Robinson säger.⁶² Detta beror uppenbarligen inte på att tekniken och kunskapen om att måla väggarna inte hade utvecklats eftersom det finns vissa exempel på det. Det skulle kunna vara så att detta beror på att man hade andra dekorationer på väggarna som till exempel tyg, men i de fallen då väggarna är målade i olika färger verkar detta mindre troligt. Om man täckte över väggarna med tyger skulle man antagligen inte ha målat dem först, det kan ju dock ha handlat om tyg dekorationer som inte täckte hela väggarna utan var mindre, i så fall skulle detta kunna vara fallet.

Så de typer av målade dekorationer man kan se på väggarna i privathusen är alltså framförallt fält i olika färger. I flera fall, till exempel i The Villa of Good Fortune och i The House of the Bronzes, har man använt rött på huvuddelen av väggen. I det material

⁶² *Olynthus* VIII, s. 300-301.

jag har studerat kan man inte se att denna typ av dekorationer, hela målade väggar, förekom i offentliga byggnader, men det verkar inte lämpligt att utesluta att det förekom då dessa byggnader inte är välbevarade.

Man har nästan inte hittat några mosaiker i offentliga byggnader, detta kanske beror på att det gick mycket folk där och därför utsattes golven för slitage. Detta är en förklaring som Robinson ger till att man inte hade cementgolv i till exempel köken i husen, att man hade jordgolv istället i dessa rum som användes mycket och därför slets.⁶³ Andronet däremot användes inte på detta sätt, man låg kanske bara där och åt, därför bör det inte ha slitits lika mycket och det är just i andronen man oftast hittar mosaikerna. Också målade golv fanns just i andronet, och när det fanns var det cementplattformen, där sofforna stod som var målade. Där lär det inte ha varit mycket slitage och därför kunde det passa att måla denna del eftersom färgen troligtvis slets lätt. Dunbabin säger dock precis tvärtom när det gäller mosaikerna, att användes just för att de var slitstarka när de förekommer i rum som gården eller korridorer (pastas).⁶⁴ Detta kan man dock ifrågasätta med tanke på att de inte fanns i speciellt många av de här rummen. Gårdarna, i alla fall när det gäller Olynthos, var oftare lagda med kullersten, som lär ha varit slitstarkare än de stenar som mosaikerna var gjorda av. Så jag tycker att det verkar troligare att man hade mosaiker i gården i ett framförallt dekorativt syfte.

Om man jämför de mosaiker man hittat på South Hill med de andra kan man se att de som hittats på South Hill var mycket enklare. De på South Hill hade inga mytologiska motiv eller avancerade mönster som man kan se i de andra utan hade endast en enkel hjuldesign och ett enkelt mönster utan någon typ av figur. Man skulle kunna tänka sig att detta beror på att South Hill tillkom innan North Hill och Villadelen, där de andra finns, och att man helt enkelt inte hade börjat göra mer avancerade mosaiker då. Detta kan dock ifrågasättas på grund av att det inte som jag ser det är helt uppenbart att mosaikerna på South Hill faktiskt gjordes tidigare. Även fast byggnaderna i sig hade byggts innan betyder det inte att mosaikerna gjordes då också. Det verkar snarare vara så, om man också tittar på de offentliga byggnaderna på North Hill, att man helt enkelt dekorerade de offentliga byggnaderna på ett annat sett och att de avancerade figurmosaikerna var något som var specifikt för bostadshusen.

Om man antar, som Robinson säger att levnadsförhållandena var sämre här på South Hill i jämförelse med North Hill, vilket verkar troligt, kan man tänka sig att det

⁶³ *Olynthus* VIII, 282.

⁶⁴ Dunbabin 1999, s.6.

här kan ha bott fattigare människor och att det är därför som man inte har funnit några mosaiker i bostadshuset på South Hill. Också om man tittar på det från andra hållet skulle avsaknaden av mosaiker kunna vara ett tecken just på att det var fattigare som bodde här. Även om det inte var fattiga som bodde här så var uppenbarligen husen av sämre kvalitet och då är det kanske inte så konstigt att man inte har hittat några mosaiker i dem.

Man har, som sagt, endast hittat två mosaiker i offentliga byggnader, alla andra har hittats i privathuset. Däremot finns det mer invecklade målade dekorationer i offentliga byggnader, vilket det endast finns ett par exempel av i privathuset. Den typen av dekorationer som finns i offentliga byggnader verkar det mer vara arkitektoniska detaljer som är målade, till exempel antefix, kolonner och inte hela målade väggar eller golv eller mosaikgolv. De här målade mönstren kan man bland annat se i Religious and Municipal Centre på South Hill (Fig.9 & 10).

Vissa byggnader, till exempel den som kan ha varit ett arsenal eller ett stall hade inte några dekorationer. Denna byggnad var inte väl bevarad och det kan kanske vara därför man inte hittade några dekorationer, men det kan kanske också vara så att man inte dekorerade den här typen av byggnad just på grund av vad den användes till, att man ansåg att detta inte var en byggnad man behövde dekorera. Med tanke på vilka rum man annars ofta kan se dekoreras, rum som andronet, verkar detta troligt.

Andronet var ett rum som var mycket dekorerat, detta säger Robinson⁶⁵ och det visar också det materialet jag har presenterat här, av 21 mosaiker som hittats fanns 11 i andronet, inklusive den mosaiken som ligger mellan andronet och förrummet i The Villa of Good Fortune. Om man antar, som Robinson också säger, att detta rum användes för middagar med gäster kan man tänka sig att det var dekorerat som det var för att man ville visa upp det bästa för sina gäster. Mosaiken mitt på golvet kunde beundras medan man låg och åt på sofforna som stod längs väggarna. Förutom i andronet har man hittat mosaiker i gården i tre av husen. Detta kan man tänka sig hade att göra med samma sak som när det gäller andronen; att man ville visa upp den. Eftersom gården ofta var omringad av de andra rummen är det troligt att man var tvungen att gå igenom den för att komma till de andra rummen och därför kan det ha varit ett rum som dekorerades för att visas upp. Det var kanske inte lönt att lägga ner arbete på att dekorera ett rum längst inne i ett hörn där ingen skulle se det.

⁶⁵ *Olynthus* VIII, s.173.

Det verkar i vissa fall som man har lagt ner mycket mer ”arbete” på golven än på väggarna. Detta är exempelvis fallet i hus A iv 3, huset i vars andron det finns en mosaik med Bellerofon som motiv men där väggarna endast är vita. De är dock täckta med stuck, vilket var mer än vissa andra, men man skulle kunna tänka sig att väggarna i det här fallet kanske var dekorerade på något annat sätt som till exempel med någon typ av tyg.

Slutsats

För att sammanfatta och besvara frågeställningarna i tur och ordning kan man börja med att säga att man tydligt kan se att andronet var det rum i privathusen som dekorerades mest och det rum där man oftast finner mosaikerna. Detta skulle kunna bero på att det var ett rum där man hade bjudningar med gäster och att man därför ville visa upp det bästa. Detta kan också förklara varför mosaikerna i flera fall förekommer i gårdsrummet då detta ofta angränsar till flera andra rum och lär därför ha varit ett rum man behövde gå genom för att komma till de andra.

En tydlig skillnad man kan se är mellan offentliga byggnader och privathusen, i de senare har man i mycket större utsträckning använt mosaikgolv för att dekorera och endast två mosaiker har hittats i offentliga byggnader, dessa mosaiker är också mycket enklare än de i privathusen. En anledning till att det här kan vara det slitaget som lär ha förekommit i större utsträckning i offentliga byggnader jämfört med till exempel andronet i privathusen. I offentliga byggnader har man istället målade dekorationer på olika typer av arkitektoniska detaljer. Att dekorationerna i allmänhet på South Hill, både när det gäller offentliga byggnader och privathus, var enklare kan ha att göra med att det var ett område där fattigare personer bodde.

Färger har man använt sig av på olika sätt. I mosaikerna har man framförallt använt svarta och vita stenar, men använt färgade stenar genom att sprida dem i mosaikerna lite här och där, men man har även i vissa fall använt färgade stenar för att göra vissa detaljer. Anledningen till att man inte använder färgade stenar i större utsträckning skulle kunna vara att dessa helt enkelt var svårare att få tag på. Tillsist kan man också säga att mytologiska motiv var något som förekom relativt ofta, både mytologiska personer och specifika mytologiska berättelser, men också olika

mytologiska djur och detta förekommer både i Olynthos och på andra platser. Detta kan ha berott på att man hade en stark koppling till religionen och att det därför blev naturligt att välja detta som motiv när man gjorde en mosaik.

Sekundärlitteratur

- Donaldson 1965 Donaldson, M. K., "A Pebble Mosaic in Peiraeus", *Hesperia*, vol.34, 1965, s.77-88.
- Dunbabin 1999 Dunbabin, K. M.D., *Mosaics of the Greek and Roman world*, Cambridge, 1999.
- Graham 1953 Graham, J.W., "Olynthiaka", *Hesperia*, vol.22, 1953, s.196-207.
- Olynthus II* Robinson, D. M. (red.), *Excavations at Olynthus Part II*, Baltimore 1930.
- Olynthus V* Robinson, D. M. (red.), *Excavations at Olynthus Part V*, Baltimore, 1933.
- Olynthus VIII* Robinson, D. M. (red.), *Excavations at Olynthus Part VIII*, Baltimore 1938.
- Olynthus XII* Robinson, D. M. (red.), *Excavations at Olynthus Part XII*, Baltimore, 1946.
- Robinson 1932 Robinson, D. M., "Mosaics from Olynthos", *AJA*, vol.36, 1932, s.16-24.
- Robinson 1934 Robinson, D. M., "The Villa of Good Fortune at Olynthos", *AJA*, vol.38, 1934, s.501-510.
- Robinson & Mylonas 1939 Robinson, D. M. & G. E. Mylonas, "The Fourth Campaign at Olynthos", *AJA*, vol.43, 1939, s.48-77.
- Robertson 1965 Robertson, M., "Greek Mosaics", *JHS*, vol.85, 1965, s.72-89.

Elektroniska resurser:

- Cahill 2002 Cahill, N., *Household and city organization at Olynthus [Elektronisk resurs]*, Yale University Press, New Haven 2002.
<http://www.stoa.org/olyntus/>
- Encyclopedia Britannica,
<http://www.britannica.com/ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/428158/Olynthus>,
2012-02-28.

Bildförteckning

Fig.1: Cahill 2002, fig.12.

Fig.2: Robinson 1932, Plate I.

Fig.3: *Olynthus* V 1933, Plate III.

Fig.4: *Olynthus* V 1933, Plate IV A.

Fig.5: *Olynthus* V 1933, Plate II.

Fig.6: Robinson 1932, Fig.2.

Fig.7: Robinson & Mylonas 1939, Fig.12.

Fig.8: Robinson 1934, Fig.2.

Fig.9: *Olynthus* II 1930, Plate II.

Fig.10: *Olynthus* II 1930, Plate II.

Fig.11: *Olynthus* II 1930, s.25-26; *Olynthus* VIII 1938, s.290, 75; *Olynthus* XII 1946
s.193, 254-257, 286-287.